

УДК 343.37

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.83-96>

Стасова Д.О.

магістрантка

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6040-9448>

Тищенко В.Ф.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових технологій

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2530-185X>

Stasova Daria

Master Student

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Tyshchenko Viktoriia

Doctor of Economics, Professor,

Head of the Department of International Trade,
Customs Affairs and Financial Technologies

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ІНТЕГРОВАНА СИСТЕМА АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ І ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ: ЦИФРОВІ МОДЕЛІ ТА ІНСТИТУЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ

INTEGRATED SYSTEM OF CUSTOMS AND TAX PAYMENTS ADMINISTRATION IN UKRAINE: DIGITAL MODELS AND INSTITUTIONAL INTERACTION

У статті досліджено сучасні підходи до вдосконалення адміністрування митних і податкових платежів в Україні в умовах цифрової трансформації державних фінансів. Визначено ключові проблеми взаємодії між Державною митною та Державною податковою службами, зокрема дублювання функцій, розбіжності у базах даних і несумісність інформаційних систем. Запропоновано концепцію інтегрованої системи адміністрування митних і податкових платежів (ICTDH), яка ґрунтується на принципах інформаційної сумісності, прозорості та автоматизації контролю. Обґрунтовано перспективи впровадження такої системи для підвищення ефективності фіскального управління та зміцнення фінансової стійкості держави. Запропонований підхід підсилює прозорість контролю та підвищує якість управлінських рішень завдяки уніфікації процедур, автоматичному аналізу показників і зменшенню впливу людського фактора.

Ключові слова: митні платежі, податкове адміністрування, цифровізація, інтеграція, ICTDH, фінансова стійкість, інституційна взаємодія.

The article addresses the modernization of Ukraine's customs and tax payments administration in the context of ongoing digital transformation of public finance. It emphasizes that the efficiency of fiscal management largely depends on the coordination between the State Customs Service and the State Tax Service, whose interaction remains fragmented and technologically outdated. The research highlights major challenges such as duplication of control functions, inconsistency of data exchange formats, and lack of interoperability between information systems. It discusses the importance of adopting integrated digital solutions to enhance transparency, accountability, and operational efficiency of fiscal processes. The article proposes a conceptual framework for the Integrated Customs & Tax Data Hub (ICTDH), which aims to unify customs and tax information flows through a shared analytical environment and automated data exchange. The study substantiates that implementation of such a system could strengthen fiscal resilience, reduce administrative barriers for businesses, and harmonize Ukraine's customs and tax administration with European Union standards. The findings contribute to the development of a coherent digital infrastructure for fiscal governance and create a foundation for further applied research on algorithmic risk analysis and automated revenue forecasting in the public finance sector. Furthermore, the proposed framework underscores the critical role of data integrity, real-time monitoring, and unified analytical standards in shaping a modern fiscal ecosystem. By ensuring seamless interaction between institutional databases, the ICTDH model can

support advanced compliance tools, improve the precision of risk-based assessments, and enhance cross-agency cooperation. Such improvements not only optimize internal workflows but also contribute to building long-term trust between the state and taxpayers. Additionally, the integration of ICTDH into Ukraine's fiscal architecture may serve as a catalyst for broader institutional modernization, encouraging the adoption of predictive analytics, strengthening evidence-based policy planning, and fostering a more adaptive and resilient public finance environment capable of meeting contemporary economic and regulatory challenges.

Keywords: customs payments, tax administration, digital transformation, integration, ICTDH, fiscal resilience, public finance governance, interoperability.

Постанова проблеми. Система адміністрування митних і податкових платежів в Україні відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності державних фінансів, однак її ефективність залишається обмеженою через фрагментарність взаємодії між Державною митною службою та Державною податковою службою. Відсутність єдиної бази даних, дублювання контрольних функцій і несвоєчасний обмін інформацією знижують результативність фіскального контролю, створюють ризики для достовірності звітності та ускладнюють прогнозування доходів бюджету. Потреба в гармонізації інформаційних потоків між митними й податковими органами посилюється у зв'язку з цифровою трансформацією публічних фінансів і євроінтеграційними зобов'язаннями України. Створення інтегрованої системи адміністрування митних і податкових платежів на єдиній цифровій платформі є одним із пріоритетів державної політики у сфері фінансового управління та зміцнення економічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику взаємодії митних і податкових органів досліджували низка вітчизняних учених і практиків, серед яких Пашко П.В., Найдено О.Є., Жилиєв І.Б., Лісова Л.О. та інші [3; 4; 7; 8]. У їхніх працях розглянуто питання координації фіскальних органів, оптимізації процесів адміністрування, цифровізації обліку та контролю. Зокрема, О. Найдено [7, с. 692–706] наголошує, що митні платежі є одним із найстабільніших джерел наповнення бюджету, а підвищення прозорості процедур справляння можливе лише за умови технологічної інтеграції між службами. П. Пашко та Д. Приймаченко [8, с. 65–78] підкреслюють необхідність створення єдиного аналітичного середовища для синхронізації даних митного та податкового контролю. І. Жилиєв [3, с. 92–98] розглядає митні платежі як інструмент державного регулювання зовнішньої торгівлі й акцентує увагу на доцільності впровадження автоматизованих систем ризик-менеджменту. Водночас більшість досліджень не розкривають комплексного підходу до побудови інтегрованої системи адміністрування митних і податкових платежів, що й визначає актуальність подальших наукових пошуків у цьому напрямі.

Формування завдання дослідження. Проаналізувати сучасний стан адміністрування митних і податкових платежів в Україні, визначити основні проблеми інституційної взаємодії між Державною митною та Державною податковою службами, дослідити наукові підходи до інтеграції фіскальних інформаційних систем, розробити концепцію інтегрованої системи адміністрування митних і податкових платежів (ICTDH) та оцінити очікуваний економічний ефект від її впровадження в контексті підвищення прозорості, ефективності контролю й зміцнення фінансової стійкості держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність системи адміністрування митних і податкових платежів в Україні значною мірою визначає рівень фінансової стійкості держави. Сучасна модель управління доходами базується на діяльності двох центральних органів виконавчої влади – Державної митної служби (ДМСУ) та Державної податкової служби (ДПС), які забезпечують справляння платежів до державного бюджету. Проте їхня функціональна взаємодія, попри багаторічні спроби інтеграції, досі залишається фрагментарною. Розмежування повноважень, відмінність інформаційних систем і нормативних підходів призводить до дублювання контролю та затримок у проведенні звірок між митними й податковими потоками [1; 9].

В Україні питання ефективності адміністрування набуло особливої актуальності в умовах зростання частки імпорتنих операцій та посилення фіскального навантаження. За останні п'ять років обсяг митних платежів збільшився майже вдвічі, з 322 млрд грн у 2019 році до 591,7 млрд грн у 2024 році, що свідчить про стабільно високу роль митного сегмента у формуванні доходів бюджету [6]. При цьому його частка у загальних доходах становила 30–36 %, демонструючи сталість фіскального потенціалу навіть у періоди кризових явищ.

Такі результати пояснюються тим, що митні платежі є не лише джерелом надходжень, а й індикатором стану зовнішньоекономічної діяльності. Вони відображають рівень імпоротної активності, обсяги міжнародної торгівлі та якість адміністрування, тому забезпечення їх стабільності є пріоритетним завданням державної політики [2]. Водночас існуюча система адміністрування в Україні характеризується рядом структурних недоліків. Основними серед них є дублювання контрольних функцій ДМСУ та ДПС, відсутність уніфікованої інформаційної бази, різні формати даних у звітності, несвоєчасна передача інформації щодо ПДВ з імпорту, а також неузгодженість у механізмах аналітичної перевірки митної вартості [1; 2].

На сьогодні інформаційна взаємодія між митною та податковою службами здійснюється через обмін файлами у форматі XML за застарілими протоколами, що не забезпечує оперативності перевірок. Часто митна декларація надходить до бази податкової служби лише після фактичного зарахування коштів на бюджетні рахунки, через що перевірка правильності нарахувань ПДВ та акцизів відбувається із затримкою. У результаті виникають розбіжності між сумами у звітності двох служб, що потребує ручного звірвання.

Відповідно, значна частина адміністративних ресурсів витрачається на технічну перевірку документів замість стратегічного аналізу ризиків [6].

Аналіз даних ДМСУ та Мінфіну підтверджує стійку динаміку митних надходжень за 2019–2024 роки,

незважаючи на кризові обставини, спричинені пандемією COVID-19 та повномасштабною війною. За цей період митні платежі зросли на 83,8 %, що свідчить про високу адаптивність системи. Водночас частка втрат, пов'язаних із дублюванням функцій, за оцінками експертів, сягає 3–5 % потенційних доходів, тобто близько 15–20 млрд грн щороку [10]. Це свідчить про необхідність не просто цифровізації, а саме інтеграції баз даних обох служб у єдину структуру (табл. 1).

Починаючи з 2021 року, Україна активно впроваджує цифрові інструменти контролю, зокрема систему «Єдине вікно», електронне декларування, автоматизовану систему управління ризиками (АСУР) та платформу NCTS у межах «митного безвізу» з ЄС. Проте відсутність єдиного координаційного центру, який би об'єднував митні та податкові дані, обмежує ефективність цих ініціатив. У європейських країнах подібні системи функціонують на базі інтегрованих аналітичних хабів, що дозволяють здійснювати наскрізний

контроль за фінансовими потоками – від митного декларування до надходження коштів у бюджет [Саме ця модель може бути адаптована для України.

Розроблена в межах цього дослідження концепція інтегрованої системи адміністрування митних і податкових платежів ICTDH (Integrated Customs & Tax Data Hub) передбачає створення єдиної цифрової платформи, що забезпечує об'єднання всіх елементів контролю у три рівні: інформаційний, інтеграційний та аналітичний [15]. На інформаційному рівні формується база даних, у якій автоматично накопичуються дані з електронних митних декларацій, податкових накладних і банківських платіжних документів. Інтеграційний рівень забезпечує технічну сумісність систем через спільні протоколи API, що дозволяє обмінюватися інформацією у режимі реального часу. На аналітичному рівні здійснюється зв'язка даних між службами, оцінка ризиків та формування зведеної звітності (рис. 1).

Таблиця 1

Динаміка митних платежів у доходах бюджету України, 2019–2024 рр.

Рік	Обсяг, млрд грн	Частка у доходах бюджету, %	Темп зростання, %
2019	322,0	32,1	–
2020	330,0	31,7	+2,5
2021	401,0	34,7	+21,5
2022	387,0	29,8	–3,5
2023	452,3	35,2	+16,9
2024	591,7	36,5	+30,8

Джерело: складено за даними ДМСУ, Мінфіну України [6; 10]

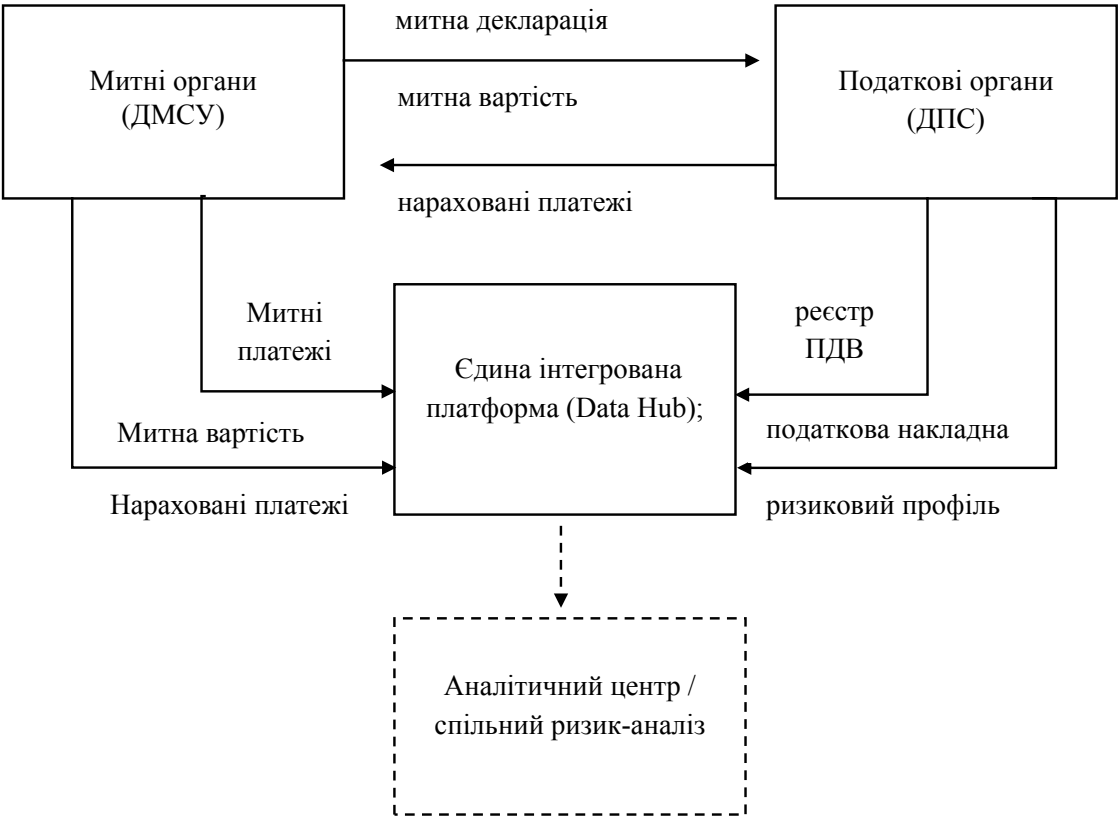

Рис. 1. Концептуальна модель інтегрованої системи ICTDH

Джерело: складено авторами на основі [11 ;12; 14]

Таблиця 2

Очікуваний економічний ефект від упровадження ICTDH

Показник	Поточна система	Після ICTDH	Зміна, %
Середній час перевірки декларації	4,8 год	3,2 год	–33
Частка помилкових звірок	12 %	5 %	–58
Втрати доходів від дублювання	4,6 млрд грн	1,5 млрд грн	–67
Загальний обсяг надходжень	591,7 млрд грн	609,3 млрд грн	+3,0

Джерело: розраховано авторами на основі [10; 13; 15].

Інтеграція баз даних у межах ICTDH забезпечить низку переваг. По-перше, буде усунуто дублювання перевірок документів, що скоротить час їх обробки щонайменше на третину. По-друге, система забезпечить автоматичну ідентифікацію ризикових операцій на підставі відхилень між митною декларацією та податковою накладною. По-третє, з'явиться можливість прогнозувати обсяги надходжень до бюджету з урахуванням зовнішньоекономічної кон'юнктури. Крім того, ICTDH дозволить формувати інтегровані дашборди для керівництва ДМСУ і ДПС, що значно підвищить якість управлінських рішень.

Економічна ефективність упровадження системи підтверджується розрахунками. У таблиці 2 наведено порівняльні показники до та після реалізації ICTDH. Згідно з оцінками, середній час перевірки декларації скоротиться з 4,8 до 3,2 години, частка помилкових звірок зменшиться з 12 до 5 %, а втрати доходів від дублювання контролю – з 4,6 до 1,5 млрд грн. Загальний обсяг надходжень до бюджету зросте на 3 %, що становить близько 17 млрд грн щорічно [10; 13; 15] (табл. 2).

Застосування аналогічних рішень у державах ЄС підтвердило їхню високу результативність. Так, у Польщі впровадження інтегрованої платформи KAS-TAX-Customs дозволило зменшити обсяги «сірого» імпорту на 40 %, а у Литві та Чехії – скоротити терміни митного оформлення з трьох днів до кількох годин [9; 10]. Для України впровадження ICTDH має стати логічним продовженням політики євроінтеграції та виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС, що передбачає гармонізацію митного та податкового законодавства [5; 9].

З огляду на результати дослідження, інтегрована система адміністрування митних і податкових платежів створює реальні можливості для підвищення ефективності фіскального контролю, зменшення корупційних ризиків і підвищення прозорості державних фінансів. Вона забезпечує не лише технологічне об'єднання баз даних, але й інституційний синергетичний ефект, оскільки знімає бар'єри між органами, які відповідають за різні етапи одного процесу – справляння доходів. Запровадження ICTDH стане ключовим елементом побудови «цифрової держави», де митниця та податкова служба діятимуть як єдиний фіскальний механізм, орієнтований на стабільність бюджету, довіру бізнесу та інтеграцію України до європейського економічного простору.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що ефективність системи адміністрування митних і податкових платежів безпосередньо впливає на фінансову стійкість держави та якість бюджетного планування. Аналіз сучасного стану взаємодії Державної митної та Державної податкової служб показав наявність низки системних проблем – дублювання функцій, роз'єднаність баз даних, відсутність уніфікованих форматів інформаційного обміну та неузгодженість контрольних процедур. В умовах цифровізації публічних фінансів такі недоліки стримують розвиток прозорого та ефективного адміністрування.

Результати дослідження засвідчили, що протягом 2019–2024 рр. митні платежі стабільно забезпечували від 30 до 36 % доходів державного бюджету, а отже, залишаються одним із ключових чинників наповнення дохідної частини. Проте збереження високої частки ручного контролю та фрагментарності інформаційних систем створює ризики для точності обліку та оперативності фіскального моніторингу.

Запропонована в роботі інтегрована система адміністрування митних і податкових платежів (ICTDH) є авторською концептуальною моделлю, яка у перспективі може бути реалізована як спільна цифрова платформа ДПС та ДМСУ. Її впровадження передбачає створення єдиного аналітичного середовища для синхронізації митних декларацій, податкових накладних і платіжних документів. Очікується, що реалізація моделі забезпечить підвищення прозорості контролю, скорочення часу перевірок на 25–30 %, зниження втрат від дублювання функцій і зростання прогнозованості доходів державного бюджету.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання моделі ICTDH під час розроблення державних програм цифрової трансформації фіскальної системи, а також як аналітичного інструменту для оцінки ефективності взаємодії між митними та податковими органами.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку алгоритмів автоматичного аналізу ризикових операцій у межах ICTDH із застосуванням методів машинного навчання, а також на вивчення правових аспектів гармонізації податково-митного законодавства України з нормативними актами Європейського Союзу. Реалізація запропонованої моделі у практичній площині стане важливим кроком до побудови інтегрованої, прозорої та цифрової системи адміністрування державних доходів.

Список використаних джерел:

1. Державна митна служба України. Офіційний вебпортал. URL: <https://customs.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2025).
2. Державна податкова служба України. Офіційний вебпортал. URL: <https://tax.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2025).
3. Жилияев І.Б. Митні платежі як інструмент державного регулювання зовнішньої торгівлі. *Управління розвитком*. 2021. № 4. С. 92–98.

4. Лісова Л.О. Сучасні виклики адміністрування ПДВ при імпорті товарів. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52.
5. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 10.11.2025).
6. Міністерство фінансів України. Звітність про виконання Державного бюджету. URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2025).
7. Найденко О.Є. Місце митних платежів у системі оподаткування. *Наукові перспективи*. 2024. № 9(51). С. 692–706.
8. Пашко П.В., Найденко О.Є., Приймаченко Д.В. Митні платежі в системі доходів бюджету: проблеми та перспективи. *Фінанси України*. 2021. № 9. С. 65–78.
9. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 10.11.2025).
10. Рахункова палата України. Звіти про результати аудиту ефективності справляння митних платежів. URL: <https://rp.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2025).
11. European Commission. Annual Report on the EU Customs Union 2023. Brussels: European Commission, 2023.
12. European Court of Auditors. Customs Controls: Weaknesses in the EU's Inspection System. Luxembourg: ECA, 2022.
13. International Monetary Fund. Tax Policy for Developing Countries. Washington, D.C.: IMF, 2021.
14. OECD. Tax Administration 2023: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies. Paris: OECD Publishing, 2023.
15. World Trade Organization. World Trade Report 2023. Geneva: WTO, 2023.

References:

1. State Customs Service of Ukraine. (2024). Ofitsiyniy vebportal [Official web portal]. Available at: <https://customs.gov.ua> (accessed November 10, 2025).
2. State Tax Service of Ukraine. (2024). Ofitsiyniy vebportal [Official web portal]. Available at: <https://tax.gov.ua> (accessed November 10, 2025).
3. Zhyliayev, I. B. (2021). Mytni platezhi yak instrument derzhavnoho rehulivannia zovnishnoi torhivli [Customs payments as a tool of state regulation of foreign trade]. *Upravlinnia Rozvytkom*, 4, pp. 92–98.
4. Lisova, L. O. (2023). Suchasni vyklyky administruvannia PDV pry importi tovariv [Current challenges in VAT administration on imports]. *Ekonomika ta Suspilstvo*, 52.
5. Customs Code of Ukraine. (2012). Mytniy kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine]. Law of Ukraine No. 4495-VI of March 13, 2012. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (accessed November 10, 2025).
6. Ministry of Finance of Ukraine. (2024). Zvitnist pro vykonannia Derzhavnoho biudzhetu [Reports on the Execution of the State Budget]. Available at: <https://mof.gov.ua> (accessed November 10, 2025).
7. Naidenko, O. Ye. (2024). Mistse mytnykh platezhiv u systemi opodatkuvannia [The place of customs payments in the taxation system]. *Naukovi Perspektyvy*, 9(51), pp. 692–706.
8. Pashko, P. V., Naidenko, O. Ye., & Pryimachenko, D. V. (2021). Mytni platezhi v systemi dokhodiv biudzhetu: problemy ta perspektyvy [Customs payments in the budget revenue system: problems and prospects]. *Finansy Ukrainy*, 9, pp. 65–78.
9. Tax Code of Ukraine. (2010). Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. Law of Ukraine No. 2755-VI of December 2, 2010. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (accessed November 10, 2025).
10. Accounting Chamber of Ukraine. (2024). Zvity pro audyt efektyvnosti spravliannia mytnykh platezhiv [Reports on audit of customs revenues efficiency]. Available at: <https://rp.gov.ua> (accessed November 10, 2025).
11. European Commission. (2023). *Annual Report on the EU Customs Union 2023*. Brussels: European Commission. DOI: <https://doi.org/10.2775/836466>
12. European Court of Auditors. (2022). *Customs Controls: Weaknesses in the EU's Inspection System*. Luxembourg: ECA. DOI: <https://doi.org/10.2865/559184>
13. International Monetary Fund. (2021). *Tax Policy for Developing Countries*. Washington, D.C.: IMF.
14. OECD. (2023). *Tax Administration 2023: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies*. Paris: OECD Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1787/0a8e2f14-en>
15. World Trade Organization. (2023). *World Trade Report 2023*. Geneva: WTO. Available at: <https://www.wto.org> (accessed November 10, 2025).